

1. Obiekt Dawna Przędzalnia i Tkalnia Bawełny f-my "CONCORDIA"

48/2

BUD. DAWNEJ KOTŁOWNI

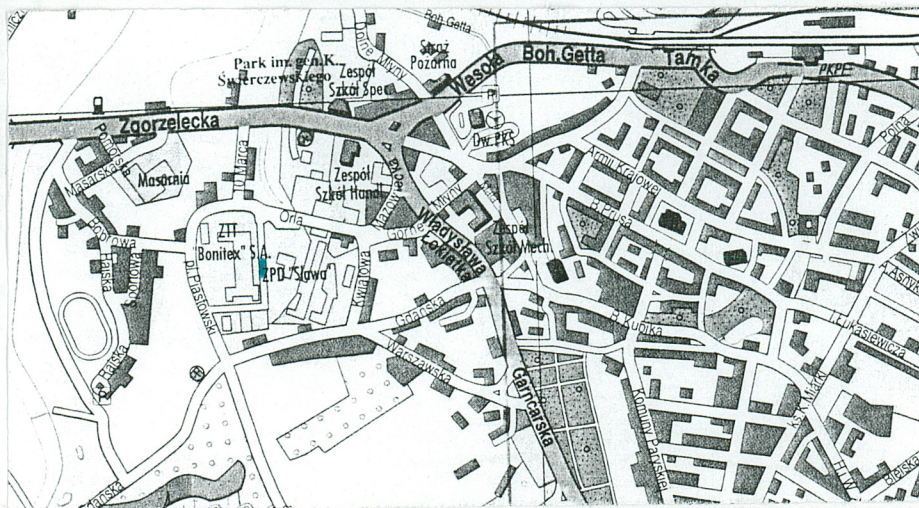
2. Czas powstania

1912

3. Miejscowość

BOLESŁAWIEC

11. Widok na kotłownię od płn., neg. 700/502/1; Elewacja wsch., neg. 700/503/1

4. Adres

Bolesławiec
ul. Orla 5

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo jeleniogórskie

gmina

Bolesławiec

pow. BOLESŁAWIEC

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Bunzlau (do 1945 r.)

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo wrocławskie

powiat

Bolesławiec

8. Właściele i ich adresy

Zakłady Tkanin Technicznych "Bonitex",
Bolesławiec, ul. Orla 5

9. Użytkownik i jego adres

ZIT "Bonitex", j.w.

10. Rejestr zabytków

Nr

data

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu

Kotłownia przemysłowa zakładu włókienniczego "Concordia" powstała w 1912 r. Pierwotnie w kotłowni zainstalowano jeden kocioł parowy, walczakowy. W 1966 r. zainstalowano również lokomobilę stacjonarną - służącą dla produkcji pary technologicznej. W części płn. budynku urządzono w 1912 r. rozdzielnię energetyczną.

Kotłownię zbudowano w nowoczesnej na owe czasy, ramowej konstrukcji żelbetowej. Przykryto ją żelbetowym kolebkowym stropodachem, wspartym na żelbetowych żebkach. Z budynkiem kotłowni zwarto przemysłową wodociągową wieżę ciśnieniową, obok zaś usytuowano stację pomp - podającą wodę do zbiornika wieżowego. Pod budynkiem kotłowni poprowadzono rurociągi wodne od ujęcia wody przemysłowej do studni zbiorczej, usytuowanej pod pawilonem przepompowni wody. Odpowietrznik kanałów wodnych spod kotłowni wyprowadzono centrum wieży ciśnieniowej. Tego typu konstrukcje pojawiły się na Śląsku z początkiem XX w. Wykonywała je przeważnie wrocławska firma braci Huber - specjalizująca się w konstrukcjach betonowych i żelbetowych. Jej dziełem był szereg mostów żelbetowych (jak w Przylęku z 1901 r.), wodociągowych wież ciśnieniowych (jak w Lubiniu i Miliczu z 1905-1906 r.), kopalnianych wież nadszybowych, hal fabrycznych, etc. Kotłownia "Concordii" - obok wrocławskiej Hali Targowej z 1904-1906 r., Hali Ludowej (1913), Przepompowni Ścieków na ul. Kochanowskiego (1910), Przędzalni Bawełny z 1911 r. w bielawskim "Bielbawie" należy do jednej z pierwszych na Śląsku realizacji żelbetowych konstrukcji przemysłowych. Znamiennym dla tego obiektu jest historyzm form architektury, który nie jest jednak w stanie skryć nowoczesnej architektury, czytelności ustroju nośnego. Budowla ta wyraźnie kontrastuje z tradycyjną kamienną, monumentalną architekturą zespołu fabryki włókienniczej "Concordii" chociaż z drugiej strony z uwagi na rozczłonkowanie bryły nawiązuje - jak i ona - do historyzmu. Z uwagi na oryginalny ustrój nośny budynek dawnej kotłowni - wyłączony z eksploatacji w 1983 r. - stanowi dobro kultury narodowej.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

Kotłownia położona jest w zach. części kompleksu przemysłowego dawnej Przędzalni i Tkalni Bawełny "Concordia", który to teren po podziale w 1966 r. należy do Zakładów Tkanin Technicznych "Bonitex". Dawna kotłownia usytuowana jest w pobliżu granicy dzielącej Zakłady Przemysłu Dzwiniarskiego "Sława" z "Bonitexem". Niegdyś w linii tej granicy przebiegał kanał energetyczny, zlikwidowany w poł. lat 60-tych XX w. Na płn. od bud. dawnej kotłowni, w odległości ok. 5 m. usytuowany jest budynek - pawilon dawnej przepompowni wody, na zach. - bud. dawnych warsztatów mechanicznych - obecnie przebudowanych na bud. produkcyjne. Na płn.-wsch. leży bud. dawnej tkalni - rozbudowany i przebudowany w latach 60-tych XX w. Na wsch. zbudowano w latach 70-tych XX w. nowy obiekt produkcyjno-magazynowy. Dalej na wsch. rozciąga się zwarty zespół produkcyjny d. fabryki przędzalniczej - należący obecnie do ZPD "Sława".

Materiał. Fundamenty betonowe. Ustrój nośny budynku to żelbetowe słupy, przestrzenie pomiędzy którymi wypełniono betonem laniem. Słupy nośne od wewnątrz stanowiły również podstawę pod torowisko suwnicy - zdemontowanej w 1983 r. Wypełnienie ma grubość 30 cm. W przestrzeni pomiędzy słupami wprowadzono wąskie, prostokątne otwory okienne - stolarka metalowa, przemysłowa. W górnym pasie kwadratowych okien stolarkę metalową zastąpiono w latach 60-tych XX w. drewnianą. Stropodach kolebkowy, z żeberek i podciągów żelbetowych, monolitycznych, wypełnionych cegłą i tynkowanych. Stropy nad piwnicami i przy klatce schodowej (w części d. rozdzielni energetycznej) żelbetowe. Pokrycie dachu stanowi papa na lepiku. Wystające ponad połacze żebra konstrukcji nośnej pokryte blachą stalową, ocynkowaną (od 1968 r.). Wieża wodna wpisana w bryłę mieści klatkę schodową - schody żelbetowe, w kondygnacji podziemnej - stalowe. Wieżowy zbiornik wody - żelbetowy. Dach nad wieżą wodną i głowica - żelbetowe. Pokrycie dachu - surowy beton. Posadzka w hali d. kotłowni - terakota. Ściany wewnętrzne do wys. 1,8 m. wyłożone płytkami ceramicznymi.

Plan. Budynek posadowiony na rzucie prostokąta. Charakterystyczną jest linia pld. ściany szczytowej, wybrzuszona na zewnątrz. W przyziemiu hala d. kotłowni a w miejscu d. rozdzielni pomieszczenia administracyjne - na dwu kondygnacjach. Komunikacja pionowa prowadzona klatką schodową, zabiegową - w wieży ciśnieniowej, wokół komina wentylacyjnego zbiornika wody - usytuowanego pod dawną przepompownią wody. Wokół zbiornika wieżowego wody pomost roboczy o szer. 50 cm, na zewnątrz galeria z barierą betonową.

Bryła. Hali kotłowni 1-kondygnacyjna, podpiwniczona w części pld., dalej na płn. pod posadzką poprowadzono jedynie kanały instalacyjne. Część budynku mieszcząca niegdyś rozdzielnię podpiwniczona szerokimi kanałami komunikacyjnymi i instalacyjnymi, połączonymi z podziemnym zbiornikiem wody pod dawną przepompownią wody. W latach 1966-1968 w 2-kondygnacyjnej części bud. mieszczącej rozdzielnię zabudowano pomieszczenia administracyjno-socjalne. Bryła budynku zróżnicowana. Charakterystycznym pozostaje komin wentylacyjny od płn.-zach. i wieża wodna od płn.-wsch., w której centrum poprowadzono drugi przewód wentylacyjny. Wieża wieńczona kopulastym dachem.

Elewacje. Zgeometryzowane, ujawniające ustrój nośny budynku. Słupy nosne dzielą elewacje na rytmiczne, regularne, wąskie, pionowe pola, w których prowadzone są otwory okienne - w dwu liniach, w niższej okna wąskie, wysokie, w górnej małe, kwadratowe. Elewacje tynkowane. W osi elewacji wsch. usytuowano szerokie wejście do hali d. kotłowni - dostęp po trzech szerokich, betonowych stopniach, ujętych w pełne, betonowe balustrady. Podest żelbetowy.

Wyposażenie techniczne. W 1983 r. zlikwidowano wyposażenie kotłowni (kocioł parowy, walczakowy i stacjonarna lokomobila z 1899 r. oraz wyposażenie rozdzielni energetycznej. Utrzymano jedynie żelbetowy, wieżowy zbiornik wody technologicznej - nieużytkowany od 1983 r.

Instalacje. Odgromowa, elektryczna, wodno-kanalizacyjna, wentylacyjna, grzewcza (c.o.), telekomunikacyjna.

14. Kubatura 3260 m ³	15. Powierzchnia użytkowa 308 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne Kotłownia przemysłowa	17. Użytkowanie obecne Magazyn techniczny i pomieszczenia administracyjne
18. Prace budowlane i konserwatorskie <p>W okresie eksploatacji kotłowni do ok. 1983 r. nie wprowadzano zmian w planie, bryle i elewacjach budynku. W 1983 r. zlikwidowano kocioł parowy walczakowy i lokomobilę parową z 1899 r. - używaną do produkcji pary technologicznej. Część budynku adaptowano dla potrzeb administracji i socjalnych. Zrezygnowano z utrzymania wieżowego zbiornika wody technologicznej oraz pobliskiej przepompowni wody przemysłowej - czerpiącej wodę z własnego ujęcia - na terenie zakładu.</p> <p>Obecnie planowane są prace adaptacyjne pomieszczenia dawnej kotłowni do nowych zadań.</p>		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) <p>Stan techniczny budynku dobry. Fundamenty, ustrój nośny, ściany zewnętrzne i wewnętrzne, schody w klatce schodowej, zwarta z budynkiem budowla wieżowego zbiornika wody oraz komina wentylacyjnego w stanie bardzo dobrym. W wieży ciśnień utrzymano żelbetowy zbiornik wieżowy wody - rurociągi odcięte. Pod budynkiem prowadzone są kanały technologiczne dla układania rurociągów i instalacji technicznych. Rurociągi i instalacje zdemontowane, kanały w stanie dobrym - wymagają prac porządkowych i oczyszczenia. Schody i posadzki części podpiwniczonej budynku zarzucone śmieciami, w stanie dobrym.</p> <p>W bardzo złym stanie pozostaje stolarka okienna, przemysłowa głównej hali dawnej kotłowni - kwalifikuje się do wymiany (część okien już wymieniono), podobnie stolarka drzwiowa - prowizoryczna (wtórna). Miejscowe zniszczenia terakoty posadzki, podobnie ceramicznej okładziny ścian hali.</p> <p>Konstrukcja dachu w stanie dobrym, pokrycie dobre.</p>	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie <p>Budowla dawnej kotłowni prezentuje wybitne walory historyczno-techniczne i architektoniczne, prezentując modelowe dla pocz. XX w. rozwiązanie funkcjonalno-architektoniczne kotłowni przemysłowej zakładu włókienniczego z pocz. XX w., znamienne wpisaniem w bryłę kotłowni wodociągowej, przemysłowej wieży ciśnień i oryginalnego w formie komina wentylacyjnego. Zróżnicowana bryła budowli opartej na szkieletowym, żelbetowym ustroju nośnym, o bogatym detalu i oryginalnym kolebkowym, żelbetowym dachu, ciekawych kamiennych elewacjach komponuje się z utrzymanymi w podobnej konwencji architektonicznej budynkami produkcyjnymi d. Przędzalni i Tkalni. Stanowi istotny wyróżnik krajobrazu kulturowego miasta.</p> <p>Obiekt kwalifikuje się do ochrony prawnej - wpis do rejestru zabytków. Opracować należy nowy program użytkowy budynku d. kotłowni a adaptację do nowych zadań prowadzić w oparciu o projekt architektoniczny i nadzór Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Utrzymać oryginalny porządek i podział otworów okiennych.</p>	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

- Operat szacunkowy zakładu wykonany w 1991 r., w: Dyrekcja z-du
- Dokumentacja architektoniczna adaptacji obiektów przemysłowych do nowych zadań z 1966 r., w: Dyrekcja z-du (inwentaryzacje, opisy obiektów, programy i projekty architektoniczne przebudowy)

22. Bibliografia

- G. Balińska, J. Burzyński, S. Januszewski, Zabytki techniki w przemyśle włókienniczym woj. jeleniogórskiego, w: Raporty Instytutu Historii Architektury, Sztuki i Techniki Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1986, cz. IV, mnps. - tam obszerna bibliografia

23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

Liczne fotografie obiektów należących do z-dów Concordia w Bolesławcu, Leśnej i in. w: album wydany z okazji 30-lecia powstania "Concordia A.G." w 1918 r., przechowywany w Izbie Tradycji DZPJ "DOLWIS" w Leśnej

Fotografie obiektów z-du wykonane w 1986 r., w: Instytut Historii Architektury, Sztuki i Techniki Politechniki Wrocławskiej

24. Uwagi różne

patrz: karta ewidencyjna Dawna Przędzalnia i Tkalnia Bawełny "Concordia" w Bolesławcu i karty ewidencyjne d. Przędzalni Bawełny i Przepompowni Wody, wykonane w 1997 r. w BSIDZT S. Januszewski

25. Opracował: Program komputerowy karty - Word for Windows - BSIDZT S. Januszewski

tekst dr Stanisław Januszewski, 6 sierpień 1997 r.

plany, rysunki mgr inż. arch. Anna Broniewska, 6 sierpień 1997 r.

zdjęcia fotogr. dr Stanisław Januszewski, 6 sierpień 1997 r.

miejsce przechowywania negatywów BSIDZT S. Januszewski

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO I

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)**27. Załączniki**

Nr 1 - dokumentacja rysunkowa i sytuacja

Nr 2/3 - dokumentacja fotograficzna

1. Miejscowość

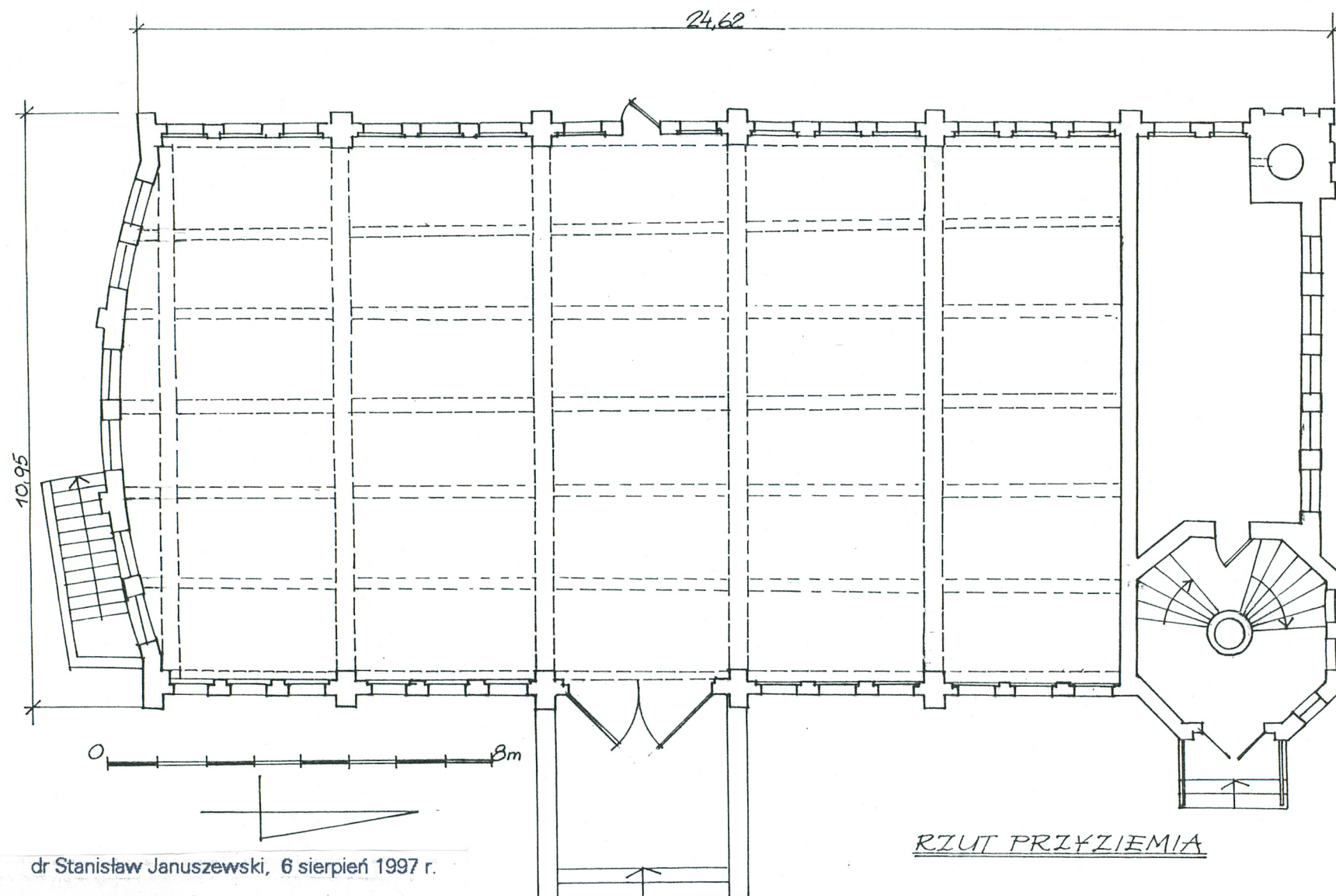
BOLESŁAWIEC

2. Obiekt "Concordia"

BUD. DAWNEJ KOTŁOWNI

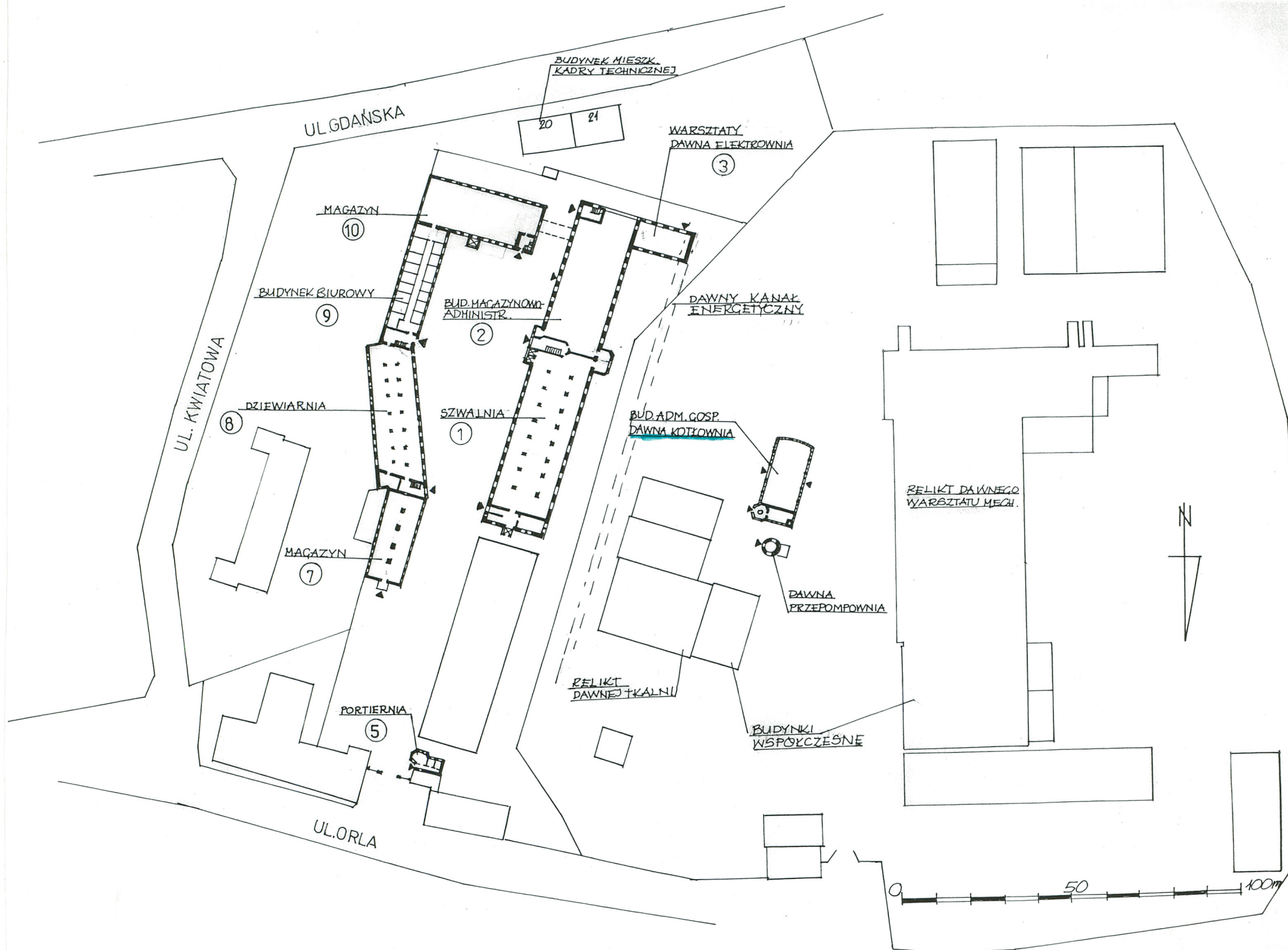
3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Dokumentacja rysunkowa i sytuacja - verte

Wkładkę założył: dr Stanisław Januszewski, 6 sierpień 1997 r.

Miejsce przechowywania negatywów: BSiDZT S. Januszewski

1. Miejscowość

BOLESŁAWIEC

2. Obiekt "Concordia"

BUD. DAWNEJ KOTŁOWNI

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

Dokumentacja fotograficzna - verte

1. Piaskowiec z datą budowy i symbolami zawodu przędzalnika, 1912, neg. 700/502/2
2. Elewacja zach. kotłowni, neg. 700/503/4
3. Elewacja płd., szczytowa, neg. 700/503/2

Wkładkę założył: dr Stanisław Januszewski, 6 sierpień 1997 r.

Miejsce przechowywania negatywów: BSiDZT S. Januszewski

4. Widok na komin wentylacyjny i wieżę cisnień, meg. 700/503/5

5. Komin wentylacyjny i elewacja zach., neg. 700/504/1

1. Miejscowość

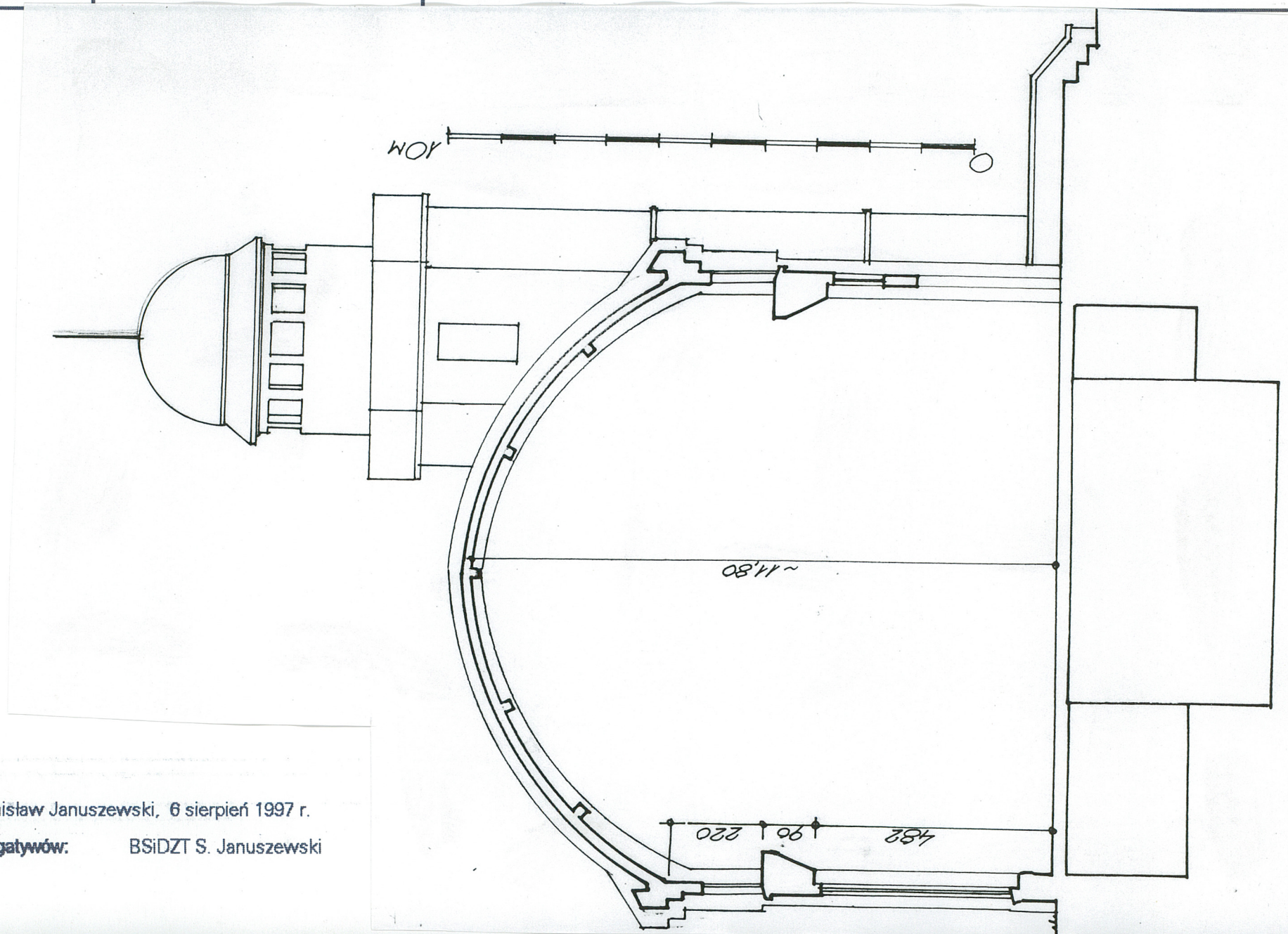
BOLESŁAWIEC

2. Obiekt "Concordia"

BUD. DAWNEJ KOTŁOWNI

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

dokumentacja rysunkowa

Wkładkę założył: dr Stanisław Januszewski, 6 sierpień 1997 r.

Miejsce przechowywania negatywów: BSIDZT S. Januszewski